

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi T-298/16

**East West Consulting SPRL
versus
Euroopa Komisjon**

Lepinguväline vastutus – Ühinemiseelse abi rahastamisvahend – Kolmas riik – Riigihange – Detsentraliseeritud haldamine – Otsus 2008/969/EÜ, Euratom – Varajase hoiatamise süsteem – Hoiatuse aktiveerimine varajase hoiatamise süsteemis – Liidu finantshuvide kaitse – Komisjoni keeldumine eelnevast heakskiidust – Hankelepingu sõlmimata jätmine – Üldkohtu pädevus – Tõendite vastuvõetavus – Hoiatuse õigusliku aluse puudumine – Kaitseõigused – Süütuse presumpatsioon – Isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine – Põhjuslik seos – Varaline ja mittevaraline kahju – Hankelepingust ilmajäämine – Teiste hankelepingute sõlmimise võimaluse kaotamine

Kokkuvõte – Üldkohtu (esimene koda) 14. detsembri 2018. aasta otsus

1. *Kahju hüvitamise nõue – Vastuvõetavuse tingimused – Liidu kohtu pädevus – Kontrollimine omal algatusel*
(ELTL artikkel 268)
2. *Kahju hüvitamise nõue – Ese – Varalise ja mittevaralise kahju hüvitamine, mis on väidetavalt tekkinud pärast komisjoni otsust registreerida hageja varajase hoiatamise süsteemis, mille tagajärjel keeldus riiklik hankija seejärel kinnitamast hageja juhitava konsortsiumiga sõlmitud hankelepingut – Vastuvõetavus*
(ELTL artikkel 268 ja artikli 340 teine lõik)
3. *Kahju hüvitamise nõue – Vastuvõetavuse tingimused – Kontrollimine omal algatusel – Piirid*
(ELTL artikkel 268; Üldkohtu kodukord, artikkel 113)
4. *Kohtumenetlus – Hagimenetluse algatusdokument – Vorminõuded – Vaidluse eseme määratlemine – Ülevaade fakti- ja õigusväidetest – Hagi, milles nõutakse väidetavalt liidu institutsiooni tekitatud kahju hüvitamist – Miinimumnõuded – Raskesti arvatav kahju suurus*
(Üldkohtu kodukord, artikli 76 punkt d)
5. *Kohtumenetlus – Tõendite esitamine – Tähtaeg – Tõendite hilinenult esitamine – Tingimused*
(Üldkohtu kodukord, artikli 85 lõiked 1 ja 3)

6. *Lepinguväline vastutus – Tingimused – Õigusvastatus – Kahju – Põhjuslik seos – Kumuleeruvad tingimused – Ühe tingimuse puudumine – Kahju hüvitamise nõude tervikuna rahuldamata jätmine*
(ELTL artikli 340 teine lõik)
7. *Lepinguväline vastutus – Tingimused – Õigusvastatus – Liidu õiguse piisavalt selge rikkumine – Tingimus, et institutsioon on ilmselgelt ja oluliselt eiranud oma kaalutusõiguse piire – Liidu õiguse jätkuv rikkumine hoolimata kohtuotsusest, millega tuvastatakse liikmesriigi kohustuste rikkumine, või väljakujunenud liidu kohtu praktikast – Hõlmamine*
(ELTL artikli 340 teine lõik)
8. *Komisjon – Pädevus – Ühenduse eelarve täitmine – Otsus luua varajase hoiatamise süsteem, mis võimaldab liidu finantshuvidele ohtu kujutavate üksustena registreerida isikuid, kelle suhtes viib Euroopa Pettustevastane Amet läbi juurdlust – Õigusliku aluse puudumine – Komisjoni pädevuse puudumine*
(ELTL artikkel 5; komisjoni otsus 2008/969)
9. *Institutsioonide aktid – Põhjendamine – Kohustus – Ulatus – Põhjendamiskohustuse hindamine juhtumi asjaolude alusel*
(ELTL artikli 296 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikli 41 lõike 2 punkt c)
10. *Euroopa Liidu omavahendid – Liidu finantshuvide kaitse – Pettuse ja muu ebaseadusliku tegevuse vastane võitlus – Varajase hoiatamise süsteem komisjoni eelarvevahendite kasutajatele ja rakendusametitele – Süsteemis registreeritud isikule registreerimise põhjuste edastamata jätmine – Kaitseõiguste ja põhjendamiskohustuse rikkumine*
(ELTL artikli 296 teine lõik; komisjoni otsus 2008/969, artikli 12 lõiked 2 ja 3)
11. *Euroopa Liidu omavahendid – Liidu finantshuvide kaitse – Pettuse ja muu ebaseadusliku tegevuse vastane võitlus – Varajase hoiatamise süsteem komisjoni eelarvevahendite kasutajatele ja rakendusametitele – Sellise isiku kohta süsteemis hoiatuse aktiveerimine, kelle suhtes ei olnud algatatud ühtki juurdlust ega kohtumenetlust – Hoiatuse õigusliku aluse puudumine – Süütmise presumptsiooni põhimõtte rikkumine*
(Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikli 48 lõige 1; komisjoni otsus 2008/969)
12. *Lepinguväline vastutus – Tingimused – Õigusvastatus – Üksikisikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine – Üksikisikutele õigusi andev õigusnorm – Mõiste – Kaitseõigused ja süütmise presumptsiooni põhimõtte – Hõlmamine*
(ELTL artikli 340 teine lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 48)
13. *Lepinguväline vastutus – Tingimused – Õigusvastatus – Üksikisikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine – Üksikisikutele õigusi andev õigusnorm – Mõiste – Institutsioonide ja liikmesriikide vahelise pädevuse jaotuse süsteem – Hõlmamine – Tingimus*
(ELTL artikkel 5 ja artikli 340 teine lõik)

14. *Lepinguväline vastutus – Tingimused – Põhjuslik seos – Mõiste – Tõendamiskoormis*

(ELTL artikli 340 teine lõik)

15. *Lepinguväline vastutus – Tingimused – Tegelik ja kindel kahju – Tõendamiskoormis*

(ELTL artikli 340 teine lõik)

1. Vt otsuse tekst.

(vt punkt 84)

2. Liidu kohus on pädev lahendama hagi hüvitise saamiseks varalise ja mittevaralise kahju eest, mis äriühingule on väidetavalt tekkinud selle tõttu, et komisjon tegi tema kohta hoiatuse varajase hoiatamise süsteemis ning sellele järgnevalt keeldus liidu delegatsioon selle hoiatuse alusel kinnitamast kolmanda riigi korraldatud detsentraliseeritud hankemenetluses hageja juhitava konsortsiumiga sõlmitud lepingut, mida pidi rahastama Euroopa Liit. Nimelt, kuigi asjaomase hankemenetluse tühistamise otsuse tegi riiklik hankija, on õigusvastasuse, millele on hagi tuginetud, toime pannud liidu institutsioon, organ või organisatsioon, ning seda ei saa omistada liikmesriigi ametiasutusele.

(vt punktid 86 ja 91)

3. Vastavalt kodukorra artiklile 113 võib Üldkohus omal algatusel uurida hagi vastuvõetavuse tingimusi, mis põhinevad avalikul korral. Liidu kohus ei saa siiski põhimõtteliselt tugineda oma otsuses omal algatusel tõstatatud õigusväitele – isegi kui see on avalikul huvil põhinev väide –, ilma et ta oleks enne kutsunud pooli esitama selle väite kohta oma märkusi.

(vt punkt 92)

4. Lepinguvälise vastutuse hagi raames on hageja ülesanne esitada liidu kohtule tõendid, et tõendada kahju, mida ta väidab olevat kandnud, tegelikkust ja ulatust. Siiski ei ole teatavatel erelistel juhtumitel, eelkõige kui väidetava kahju suurust on raske arvutada, hagi kahju ulatuse täpsustamine ega nõutava hüvitise suuruse määratlemine hädavajalik.

(vt punktid 96 ja 97)

5. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 101–103)

6. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 109 ja 112)

7. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 122–124 ja 145–147)

8. ELTL artiklis 5 sätestatud pädevuse andmise põhimõte nõuab, et iga institutsioon tegutseks talle aluslepinguga antud pädevuse piirides. Lisaks nõuab õiguskindluse põhimõte, et iga akt, mille eesmärk on luua õiguslikke tagajärgi, saaks oma õigusjõu liidu õigusnormist, mis peab olema sõnaselgelt õigusliku alusena märgitud ja mis näeb ette õigusliku vormi, milles akt tuleb vastu võtta.

Otsuse 2008/969/EÜ, mis käsitleb varajase hoiatamise süsteemi komisjoni eelarvevahendite käsutajatele ja rakendusametitele sätete kohaselt äriühingu kohta varajase hoiatamise süsteemis tehtud hoiatus W3b on seega õigusvastane, kuna ükski olemasolev õiguslik alus ei anna komisjonile õigust võtta vastu niisuguseid sätteid, millel võivad olla negatiivsed tagajärjed seda tüüpi hoiatuses viidatud isikute õiguslikule olukorrale. Kuivõrd nimetatud äriühingu kohta varajase hoiatamise süsteemis tehtud hoiatusel W3b olid vaieldamatud tagajärjed tema õiguslikule olukorrale, ei ole komisjonil lisaks alust väita, et sedalaadi hoiatust reguleerivad otsuse 2008/969 sätted on pelgalt liidu üldeelarve täitmise sise-eeskirjad. Samuti ei saanud komisjon põhjendatult tugineda sellele, et sel ajal, kui ta registreeris äriühingu varajase hoiatamise süsteemis, ei olnud otsuse 2008/969 õigusliku aluse puudumist veel ametlikult tuvastatud. Nimelt ei takista sellise tuvastamise puudumine mitte kuidagi nimetatud äriühingul hagimenetluses tugineda selle otsuse õigusvastasusele, et saada hüvitist kahju eest, mida ta enda arvates on kandnud selle tõttu, et ta registreeriti varajase hoiatamise süsteemis.

(vt punktid 127–130)

9. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 132, 133 ja 135)

10. Õigusi kahjustava akti põhjendamise kohustuse eesmärk on esiteks anda huvitatud isikule piisavalt teavet, et tal oleks võimalik kindlaks teha, kas akt on põhjendatud või on selles tehtud viga, mis võimaldab kohtus selle kehtivust vaidlustada, ning teiseks võimaldada liidu kohtul kontrollida selle akti seaduslikkust. Sellest järeldub, et põhjendused tuleb üldjuhul edastada huvitatud isikule tema õigusi kahjustava aktiga samal ajal ning nende puudumist ei saa heastada sellega, kui huvitatud isik saab akti põhjendustest teada liidu kohtus toimuva menetluse käigus.

Sama kehtib ka kirja puhul, milles komisjon teavitas äriühingut ametlikult sellest, et tema kohta oli tehtud varajase hoiatamise süsteemi hoiatus W3b, jättes ta eelnevalt ära kuulamata ja piirdus vaid sellega, et meenutas otsuse 2008/969, mis käsitleb varajase hoiatamise süsteemi komisjoni eelarvevahendite käsutajatele ja rakendusametitele, artikli 12 lõikes 2 nimetatud üldiseid ja abstraktseid asjaolusid. Nõnda toimides jättis komisjon hoiatuse tegemise ajal nimetatud äriühingule teatamata põhjused, miks tema kohta on sel ajal tehtud varajase hoiatamise süsteemis hoiatus W3b. See põhjendamine on aga seda vajalikum, et selle äriühingu suhtes ei ole algatatud ühtki kohtumenetlust ning menetlused, mis on algatatud liikmesriikides temaga seotud isikute suhtes, olid alles eeluurimise järgus, mitte kohtuliku arutamise staadiumis ehk ainsas staadiumis, mille tulemuseks võib asjaomastes liikmesriikides olla jõustunud kohtulahend. Lisaks on otsuse 2008/969 artikli 12 täpne ulatus ebaselge. Iseäranis ei olnud selle otsuse artikli 12 lõiget 3 arvestades selge, et hoiatused W3b võiksid kohtulikul uurimisel põhinevas süsteemis olla kohaldatavad kohe alates eeluurimise etapist.

(vt punktid 134 ja 137)

11. Otsuse 2008/969, mis käsitleb varajase hoiatamise süsteemi komisjoni eelarvevahendite käsutajatele ja rakendusametitele, sätete alusel äriühingu kohta komisjoni varajase hoiatamise süsteemis tehtud hoiatus W3b rikub Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 48 lõikes 1 kinnitatud süütuse presumptsiooni põhimõtet, kuna ükski olemasolev õiguslik alus ei anna komisjonile õigust võtta vastu niisuguseid sätteid ning nimetatud hoiatuse tegemise ajal ei olnud nimetatud äriühingu suhtes algatatud ühtki kohtumenetlust ning menetlused, mis on algatatud temaga seotud isikute suhtes, olid alles eeluurimise järgus. Seda äriühingut koheldi aga süüdlasena pettustes või haldusvigades, ilma et tema otsest või kaudset süüd nendes tegudes oleks kohtulikult tuvastatud.

Selles osas eeldab süütuse presumptsiooni põhimõte, et kui komisjon pidi vajalikuks võtta juurdlustegevuse varajases järgus ennetavaid meetmeid, oli tal vaja õiguslikku alust, mis lubab luua sellise hoiatussüsteemi ja võtta sellega seotud meetmeid, kusjuures selle süsteemi puhul peavad olema

tagatud kaitseõigused, see peab olema kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega ja õiguskindluse põhimõttega, mis nõuab, et õigusnormid oleksid selged, täpsed ja ettenähtavate tagajärgedega, eriti juhtudel, kui neil võivad olla isikutele ebasoodsad tagajärjed.

(vt punktid 140 ja 141)

12. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 142 ja 143)

13. Kuigi liidu vastutuse tekkimiseks asjaomaste isikute suhtes ei piisa ainuüksi sellest, et eiratakse liidu eri institutsioonide vahelise pädevuse jaotuse süsteemi, mille eesmärk on tagada asutamislepingus ette nähtud institutsioonide tasakaaluga arvestamine, mitte eraõiguslike isikute kaitse, on see teisiti, kui liidu meede on võetud eirates lisaks institutsioonidevahelise pädevuse jaotusele ka eraisikutele õigusi andva õigusnormi sisulisi sätteid.

(vt punkt 144)

14. Vt otsuse tekst.

(vt punkt 159)

15. Vt otsuse tekst.

(vt punktid 163 ja 164)